

DEMOKRACIJA

Uredništvo in uprava:
Gorica - Riva Piazzutta 18
Cena: Posamezna številka L. 15.—
Naročnina: Mesečna L. 65.—
Za inozemstvo mesečno L. 95.—
Pošt. dok. rač. št. 9-18127

Leto II. - Štev. 28

Gorica - Trst, 9. julija 1948

Izhaja vsak petek

V MAVHINJAH JE PO 30 LETIH ZAPLAPOLALA SLOVENSKA TROBOJKA

Zbor SDZ na devinskem Krasu

Za ohranitev Svobodnega tržaškega ozemlja, za mirno sožitje z italijanskimi sodržavljani in za osnovne pravice Slovencev na Svob. trž. ozemlju

Zbor svobodnih ljudi

Pomen nedeljskega zborovanja Slovenske demokratske zveze v Mavhinjah ni samo v tem, da je to bil prvi javni shod neke slovenske politične organizacije, ki je iz obdobja priprav stopila v obdobje svojega pravega in organiziranega dela. Tak razvoj je pri sleherni stranki samo po sebi umeven in nujen, če noče ostati le pri imenu. Vpravi resnične demokratične stranke, kakor je Slovenska demokratska zveza, morajo svoje delo usmerjati po odzivu javnosti. Ta odziv je v rednih razmerah moči ocenjevati samo po javnih manifestacijah, kakor so v običajnem času shodi, v odločilnih trenutkih pa volitive.

Ce presojamo nedeljsko zborovanje po odzivu, moramo pribiti, da je bil za tržaške Slovence v sedanjih razmerah časten, za prireditelje pa nepričakovan in več kakor zadovoljiv. Tega nismo ugotovili samo mi, marveč tudi tujci, nam bolj ali manj prijazni, bolj ali manj uradni opazovalci, ki jih je bilo v Mavhinjah več, kakor če bi šlo le za navaden strankarski shod. In v Mavhinjah je šlo resnično za več ko za navaden političen shod.

Širši in zgodovinski pomen zbora v Mavhinjah je najprej v dejstvu, da je v nedeljo tam vsaj del Slovencev po toliko letih lahko izpričal svojo pravo, čisto in nepovtorjeno narodno zavest.

Ljudje, ki so se zbrali tam, so bili Slovenci brez zvezd, brez srpov, brez vseh tujih, duhovno ali politično suženjstvo oznanjujočih znamenj. Edini simbol te njihove narodne zavesti je bila lepa in slavna slovenska zastava, ki nas je vodila v vseh bojih od leta 1848 dalje. Na tej zastavi ni bilo drugega kakor barve svobode, vere v bodočnost in ljubezni — kakor nekdaj in kakor bo to zmeraj. Tudi ta zastava ni vihrala na našem nebu, odkar Slovenci nismo smeli več biti Slovenci.

Da je prvič spet zaplapolala v vsej nekdanji lepoti in slavi prav v Mavhinjah, pojde v zgodovino, kjer je mesto vsem mejnikom narodnega življenja.

Zborovanje v Mavhinjah pomeni nadalje — kakor je to dobro poudaril eden od govornikov — zmago nad strahom. Svoboda od strahu je tista osnovna človeška svoboda, ki je Slovenci ne tukaj ne na oni strani največ po krivdi lastnih ljudi dozdale še nismo okusili. Zanašali smo se, da nam jo bodo dali drugi — kakor smo se zanašali na vse ostalo. Zda smo spoznali, da si moramo tudi to svobodo priboriti sami.

Prvo zmago nad strahom smo praznovali v Mavhinjah. Na lepem smo spoznali, da nas je bilo strah ljudi, ki sami niso nič drugega kakor sužnji strahu. Po Mavhinjah

V Mavhinjah je v nedeljo popoldne po 30 letih spet zaplapolala slovenska zastava. Pozdravljala je goste, ki so se iz bližnje in bolj oddaljene okolice zbirali na prvi shod Slovenske demokratske zveze za STO.

Ko je pred mesecem dni Osvobodilna fronta priredila v Mavhinjah svoj prvi tabor, da bi pokosila »s poti zaišle« Mavhinjce, je bil pogled na to prelepo vasico, ležečo sicer na Krasu, a sredi bujne zelenjave, kaj turoben. Nobene zastave, vsa vrata in okna zaprta. To pot, v nedeljo 4. julija, pa so Mavhinjci odprli na stečaj ne samo okna in vrata, ampak tudi svoja srca. Vas je bila praznično odeta. Neštete slovenske zastave — seveda brez našim ljudem tuje rdeče zvezde — so pozivljale Mavhinjce, ki so se po dolgem času dežja spet blesteli v popoldanskem soncu.

Prihajali so Nabrežinci, Cerovljani, ljudje iz Zgonika, Križa, Trsta in drugod. Vsakomur so mlada dekleta ob vohu v vas pripela na prsi slovenski znak. Ljudje so se ogledovali po Mavhinjah, gledali svojo neokrunjeno slovensko zastavo, ki je bila prepovedana takoj po letu 1918, in ni bilo redko oko, v katerem je zaiskrila solza. Da, tisti, ki je doživel vse to, kar so doživeli v zadnjih 30 letih naši rojaki, samo tisti ve, kako je bilo pri srcu našim ljudem, ko so zrlji v bele, modre in rdeče barve, ki so se gibale v popoldanski kraški sapi.

ZBOROVANJE

Nekaj po napovedanem času so se vsi, ki so bodisi peš, z vlakom ali drugimi vozili prihitali v Mavhinje, začeli zbirati na prostem vsakem trgu, ki se vedno nosi pečat vojne ihte, ki ni prizadela niti njemu. In baš na ploščadi skraj popolnoma porušene hiše sredi trga, prekriti v veliko slovensko zastavo, je bil pripravljen govorniški prostor: kot da so hoteli prireditelji simbolično pokazati, da gradijo na ruševinah tvarne in politične preteklosti novo, boljše in človekovega dostojanstva vredno življenje. Zbralo se je okoli 1000 ljudi, ki so prišli poslušati čisto in nepovtorjeno, od srca prihajajočo in srcu našega Primorca namenjeno besedo.

Vročice sonce je pripekalo in sitilo ljudi, da so si iskali senco, ko je stopil pred mikrofona na ploščadi Ivan Teršon, znan in priljubljen gospodar iz Mavhinj, ki je kot domačin otvoril shod in pozdravil vse udeležence. Izrazil je svoje veselje in zadovoljstvo, da se shod vrši ravno v Mavhinjah, ki so vedno bile in bodo tudi ostale zavedna slovenska vas. Po prečitanju dnevnega reda je pozdravil in podal besedo predsedniku Slovenske demokratske

bolj nevarnega, kakor je bil za življenje. Ves boj človeštva za svobodo so vodili tisti, ki so zanj padli ter postali njeno neuničljivo znamenje.

Zbor v Mavhinjah je bil zbor svobodnih ljudi. Stotin in stotin Slovencev ni tja prignala nobena druga sila kakor lastno pravo spoznanje, osebna odločitev in svobodna volja, da hočejo manifestirati, delati in živeti za stvar, o kateri vedo, da je prava in za slovensko bodočnost rešljiva.

Dobro vemo, kako se danes ustvarja videz o »ljudski volji«, videz o »večini« in o »enoglasnosti«. Partijska disciplina, kazni, propaganda, ki ubija pamet in voljo, agitprop, grožnje s silo in s krutom, vaba z »jedačo in pijačo«, z zaslonjskim plesom, cirkusom.

Mi vsega tega ne maramo. Nam je za zdravo in svobodno

ostati te vrednote svete in nedotakljive, potem morajo ostati take prav na tem mavhinjskem kosčku ob Adriji, na stični točki Slovanov in Romanov. Kar bi morda bilo neškodljivo za naš narodni obstoj na narodnostno strnjemem slovenskem ozemlju, to je nedovoljeno pri nas. Zato smo morali nastopiti proti temu, da bi se naše ljudstvo utapljalo v komunistični »fratellanzii« in narodnostno mešanih krožkih, kjer se v mladini ubija narodna zavest in narodni ponos.

Viharno odobravanje je pozdravilo te besede predsednika Demokratske zveze, kot bi se prisotni zavedali, da se prav v istem trenutku vrši drugje drugo zborovanje, na katerem je v srcu slovenske vasi slovenski govornik ponovil svoj govor tudi v italijanskem, ne zato, da bi s tem dokazal dolžno vljudnost do gostov, temveč radi tega, ker je bil predstavnik organizacije, kateri je narodnost deveta briga. Različno stališče Slov. dem. zveze pa ni izraz za grženosti kajti predsednik je dejal:

Naša borba

Samo peščica nas je bila, ko smo pred letom dni pričeli naše demokratsko gibanje. Velika večina naših ljudi je sicer mislila in čutila kot mi, a zelo redki so bili oni, ki so se upali javno izpovedati svojo voljo in misli.

Šli smo v boj, zanašajoč se samo nase, ker smo bili v dnu duše prepričani, da je stvar, za katero smo pričeli borbo, skrajno potrebna, pravična in sveta. Samo iz te trdne zavesti smo črpali silo in pogum, kajti vedeli smo, da tvegamo vse, tudi svoja življenja.

Nismo šli v borbo, da rušimo, temveč da gradimo, da branimo pred internacionalnim komunizmom najdražje vrednote naroda in človeka: vero v človeško dostojanstvo in svobodo, vero v bodočnost slovenskega naroda, ljubezen do našega jezika in morala, ne vrednote naših ljudi izvirajoče iz krščanske vere očetov. In če morejo kje na slovenski zemlji

no pamet, ki edina more in sme uravnati korak poštenemu človeku. Zametamo disciplino in organizacijo, kadar se spremenita v nasilje nad človekovim prepričanjem in nad človeško osebnostjo. Zato nam je ljubše, če imamo v svojih vrstah deset svobodnih ljudi kakor deset tisoč ovac, ki bodo itak zmeraj prišle tja, kjer bo zmaga — ali jaslji.

Zaradi tega stotine Slovencev, ki so po svobodni odločitvi prišli v Mavhinje in pozdravljali svojo zastavo in izpovedovali svoje prepričanje, štejejo več kakor nagnani in zvaljeni tisoči drugod.

Da je nedeljski zbor v Mavhinjah bil zbor svobodnih slovenskih ljudi — v tem je morda njegov največji in najdaljnosežnejši pomen. Ne le za Slovensko demokratsko zvezo, ki ga je priredila, marveč za ves slovenski narod.

Na ta predsednikov poziv so se prisotni odkrili ter so se z trikratnim »Slava!« oddolžili občutkom spoštovanja do idealizma ljudi, katerim poštena čustva in težnje je komunistični režim tako grdo in breobzirno izrabil za svoje interese. Po kratkem molku je predsednik zopet povzel besedo:

»A kaj bi rekli ti padli slovenski junaki, ako bi čuli, da so še danes v veljavi na STO fašistični zakoni, ki pod kaznijo prepovedujejo tu od stoletij prebivajočemu slovenskemu in hrvatskemu narodu uporabo lastnega jezika celo na sodiščih. Ali ni to kričeča kulturna sramota XX. stoletja, ne za nas, temveč za one sile, ki upravljajo to ozemlje?«

Odnosi do Italijanov

»Mi spoštujemo italijanski narod, smo vedno bili za pravičen sporazum z našimi sodržavljani. Ta sporazum pa bomo po našem mišljenju lažje dosegli, ako se eni in drugi zavedamo sebe in svojih interesov ter si to odkrito priznavamo, ne pa da iščemo in ustvarjamo na eni in drugi strani narodne renegate in odpadnike.«

Z mirovnim pogodbom in tržaskim statutom je bila končno po 25 letih zatiranja Slovencev zopet priznana jezikovna in narodna enakopravnost na STO. Za dosedaj enakopravnosti in svobode se je boril slovenski narod na Primorskem ob strani zaveznikov. V tej borbi je v veri, da se res bori za svobodo, žrtvoval preko 40.000 borcev. Pred njimi se na tem, po 30 letih prvem slovenskem zborovanju, na katerem prvič vihra slovenska zastava brez tuje navlake, globoko klanjamo ter kličemo: Slava njihovemu spominu!

Za ohranitev STO-ja

Svobodno tržaško ozemlje je nastalo iz mirovnih pogajanj kot sporazum, ki naj izlušči ta narodnostno mešani teritorij ter ga postavi kot samostojno državno tvorbo med Italijo in Jugoslavijo. To ni bilo napravljeno samo v interesu miru na Jadranu, temveč v interesu Srednje Evrope in svetovnega mira. Zato smo za ohranitev STO, za njegovo izgraditev v duhu določil mirovne pogodbe, narodne enakopravnosti in demokratičnih načel.

Značaj komunizma

Komunizem je prehodni pojav, ki bo šel za fašizmom in hitlerizmom. To je poizkus, ki spravlja narode, posebno kmeta in delavca, v suženjstvo, kakršnega niso poznali niti egiptovski faraoni. Zato je komunizem v vsaki kulturni državi, kjer pride na krmilo ter ljudstvo lahko spozna njegove napake, obsojen na smrt.

Samo tam, kjer se komunizem šele bori za oblast, kjer še ni imel prilike razgaliti svojega bistva, samo tam zamore omamljati

Od srede do srede

1. JULIJA: Ameriški in angleški zunanji minister sta poudarila, da zahodni zavezniki pod nobenim pogojem ne bodo zapustili Berlina. V kratkem bo ustanovljena posebna nemška vlada za zahodno Nemčijo. — Finska se pogaja z Združenimi državami za posojilo 40 milijonov dolarjev. — Na Madžarskem naprej zapirajo visoke katoliške cerkvene dostojanstvenike. — Ponavljajo se primeri pobegov iz držav za zeleznim zastorom s pomočjo »izposojenih« letal. O novem takem primeru poročajo iz Ankare. — Osrednji odbor komunistične partije Slovenije je podal izjavo, da ne more nič na svetu omajati zvestobe komunistične partije Slove. nije do Tita, tudi Stalinove obtožbe ne. — Na Koreji so prejeli zapurna poročila o pripravah Sovjetov za vdor na ameriško področje.

2. JULIJA: Vedno več ameriških vojnih ladij prihaja v Sredozemlje. — Skoro vse komunistične partije v Evropi so začele napadati večerajšnjega »junaka«, genialnega in legendarnega heroja, ljubljenskega maršala Tita. Danes pa mu pravijo »izdajalec, trockist, reakcionar, turški terorist« in podobno. — Zahodni zavezniki dobavljajo berlinskemu prebivalstvu vso hrano po zraku, ker so Sovjeti zaprli vse druge poti. — Beograjski komunistični organ »Borba« dolži komuniste, da so med vojno začeli pomagati Titu šele 39 mesecev po začetku borbe proti Nemcem. — Iz raznih uradnih izjav je videti, da se zahodni zavezniki prav dobro zavedajo, da Tito v nobenem primeru ne namerava opustiti svoje izrazito komunistične politike. — Tito je zaprosil za 500 milijonsko dolarsko posojilo pri Mednarodni banki, ki jo v glavnem vzdržuje Američani z lakonično zahvalo: »Rabimo nujno 500 milijonov dolarjev.«

3. JULIJA: Albanija je ukinita vse dobave petroleja Titovi Jugoslaviji. — Arabska zveza je uradno odklonila predlogo palestinskega posredovalca grofa Bernadotta za podaljšanje premirja. — V Londonu so mnenja da bo notranji položaj v Jugoslaviji sam odločil vprašanje padca ali obstoja Titovega režima. — V Londonu menijo, da bi si Albanija ne upala tako ostro nastopiti proti Titu, če ne bi prejela od Stalina zagotovila, da bo Tito v kratkem likvidiran. — Britanski veleposlanik v Beogradu Peake je svetoval britanski vladi, naj se ne vmešava v jugoslovansko krizo. — Republikanski kandidat za ameriško predsedniško mesto, Dewey, je izjavil, da ne priznava določil Potsdamkega sporazuma. — Tudi na Kitajskem so se začeli komunisti kregati med seboj na podoben način kot Tito in Kominform. — V Parizu menijo, da bo imel prelom med Titom in Kominformom zelo težke posledice ne samo za Tita, temveč, so določili po razvoju spora, tudi za Stalinu. — V Valjevu v Srbiji so obsodili na smrt 4 častnike in nekatere pripadnike Titove vojske.

Od srede
do srede

ki so pomagali četnikom. — Iz Češkoslovske je po državnem udaru pribežalo v inozemstvo že 15 tisoč beguncev. Na Bavarsko jih prihaja še vedno okoli 600 na dan.

4. JULIJA: Grške čete so zadržale Markosovim komunističnim tolpom nekaj usodnih udarcev in prebile njihovo glavno obrambno linijo. — Finci so se pri volitvah jasno izrekli proti komunistom. Zmerne in desničarske stranke so pridobile 12 novih poslanskih mest, komunisti pa so jih izgubili 11 in imajo zdaj v novi poslanski zbornici manj kot eno četrtno mesto. — Tito hoče spraviti spor z Albanijo pred Združene narode ali pa pred mednarodno razsodišče v Haagu. — Britanski zunanji minister Bevin je izjavil, da Anglija ne bo dovolila, da bi Sovjeti izražali izstradanje Berlina v svoji politične namene.

5. JULIJA: Zahodne velesile nameravajo poslati Moskvi oster protest proti nečloveškemu ravnanju sovjetskih oblasti, ki hočejo izstradati Berlin. — Jugoslovani so ojačili kontrolo na avstrijsko-jugoslovanski meji, da bi preprečili vedno pogostejše pobege jugoslovanskih državljanov v Avstrijo, k zaveznikom. — Komunistično glasilo v Bukarešti pravi v svojem uvodniku, da »brez sovjetske podpore režimi ljudske demokracije v Jugoslaviji, Romuniji, Bolgariji, Poljski in Madžarski sploh ne bi mogli obstajati« in da bi se tega morali vsi komunisti, zlasti jugoslovanski, dobro zavedati. — Transjordanski kralj Abdulah je poslal USA resno opozorilo, naj se ne igrajo s simpatijami arabskega sveta. — Švicarska komunistična partija se je kot edina evropska partija izrekla za Tita in proti Kominformu. — Jugoslovanski vojak so začeli bežati v Grčijo in se predajati grškim in ameriškim četnikom. Uradno poročajo o 12 takih prebegih.

6. JULIJA: Kanada se bo udeležila konference v Washingtonu, ki bo razpravljala o možnosti ameriške vojaške udeležbe pri zahodni evropski zvezi. — Francosko zasedbeno področje v Nemčiji bodo s prvim avgustom združili z angloameriškim področjem. — Sokolske telovadne slavnosti v Pragi so se spremenile v demonstracije proti sedanjemu komunističnemu režimu. — Nemški komunisti so dobili od Sovjetov tajna navodila, naj se pripravijo za upor proti Angloameričanom. — USA, Anglija in Francija so poslale Sovjetom ostre diplomatske note zaradi nečloveškega sovjetskega poskusa, da bi izstradali berlinsko prebivalstvo za dosego svojih ciljev, to je izrinjenje zahodnih zaveznikov iz Berlina. — Centralni komite sovjetske komunistične partije ne pošlje svoje delegacije na kongres jugoslovanske komunistične partije. — Jugoslovanski dijaki, ki študirajo v Moskvi, so potegnili s Titom in proti Stalinu.

7. JULIJA: Zahodni zavezniki bodo objavili besedilo not, ki so jih poslali Sovjetom zaradi položaja v Berlinu, ako bi Sovjeti spet skušali izrabiti note v svoje propagandistične namene, podobno kot ameriško noto pred dvema mesecema. — Češkoslovaški diplomat Messany v Londonu je odstopil v znak protesta proti sedanjemu komunističnemu režimu v domovini. — Jugoslavija bo povabila na konferenco o donavski plovi Bolgarijo, Madžarsko, Romunijo, Ukrajino in Avstrijo. — Krakovski nadškof knez Sapieha potuje v Rim na posvet s sv. očetom. — Pri volitvah na Nizozemskem so pridobile desničarske stranke, izgubili pa komunisti. — Češkoslovaški veleposlanik v Budimpešti in njegov prvi tajnik sta odstopila in odpotovala v inozemstvo. — Iz Kitajske poročajo o uspešnih vladnih čet proti komunistom. Na Malajskem polotoku pa se širi komunistični teror.

Zbor SDZ na devinskem Krasu

(Nadaljevanje s prve strani)

Ljudstvo s svojimi visokoletečimi gesli: o enakosti, o ljudski oblasti, o vladi delovnega ljudstva itd. Ko pa enkrat narod poskusi na svoji lastni koži, kaj je komunizem v praksi, potem ga prične sovražiti in odbijati.

Razpoke v komunističnem taboru

Zatem je predsednik omenil vzroke nastalega spora med Sovjetsko zvezo in Jugoslavijo ter ugotovil dogodke:

Na zgodovinski Vidov dan 28. junija je kot strela z jasnega udarila v svet vest, da so Tito, Kardelj, Djilas in Ranković ter z njimi vsa KPJ obsojeni in izobčeni iz svetovne komunistične internacionale. Kominform dolži Tita in njegovo vladno, da vodi nesramen terorističen režim, ki ga ni mogoče dalje prenašati, da so njegovi nosilci častihlepni in visoki ter niso hoteli poslušati kritik in nasvetov. Svet je ostrmel nad ostro obsodbo ljudi, ki so veljali do večera za najzvestejše slugge Kremlija.

Tito in KPJ se nista uklonila obsodbi ampak sta jo zavrnila z protiočtožbami kot neresnico. V isti sapi pa sta izjavila, da je KPJ bolj komunistična kot pa boljševizem sam. Čeprav so večinoma vse komunistične partije drugih držav odobrile resolucijo Kominforma, sta Tito in njegov režim ostala dosedaj še na oblasti. Trešnutno ni znakov, da bi se pojavil v Jugoslaviji proti njim kak javen odpor.

Razdor v komunističnem taboru ni idejnega značaja. Znal bi vplivati na zunanje politični položaj Jugoslavije, toda motil bi se, kdor bi pričakoval kakih sprememb tudi v notranji politiki terorističnega Titovega režima. Dokler ostane na oni strani Perznetičev komunistična diktatura, ostane tudi naše stališče do režima v Jugoslaviji neizpremenjeno. Brez demokracije in svobode ni človeških pravic ter napredka.

Posledice

Razpoka v komunističnem taboru je zgodovinske važnosti. Slep pa pokorščina do Stalina in POLITBIROJA je razbita. Sovjetski kolos je izgubil ono bajno moč strahovanja in krotjenja. »Roma doma« je vpil Mussolini, »Moskva kroti« si je mislil Stalin. Danes pa je vse to samo še prevara. Kaj pomeni vse to za Trst, za STO in za demokracijo sploh, ni treba govoriti. Strah in trepet, ki je tolika leta kot senca spremljal toliko naših ljudi, je izginil. Čut ološjanja se je vrnil v srca našega naroda na Primorskem.

Tržaške komuniste — slovenske in italijanske — z njihovimi različnimi frontami, UAIŠ, UDAI, S, J itd. so dogodki onstran železne zavese zbegali in potli. V prvih dneh je vse molčalo, a v zadnjih dneh so obrnili Titu hrbet ter so pričeli odobravati njegovo obsodbo. Zgodilo se je, kar se je zdelo še pred tednom dni nemogoče: »Primorskemu dnevniku« in »Lavoratoru« so jugoslovanske oblasti prepovedale vhod. (Smeh!) Kakor vse kaže, se bo velika večina komunistične partije in komunističnih organizacij STO-ja postavila na stališče Kominforma. To stališče pa je protinarodnostno in internacionalno. S tem bodo še enkrat potrdili, kako prav smo imeli mi in naše demokratsko gibanje, ko smo govorili našemu narodu, da so komunistične besede o narodnosti, o slovenstvu, o domovini same prazne fraze, sama prevara za one naše ljudi, ki so mislili da sta s komunističnim združenjem dobrobit in rešitev našega naroda na tem ozemlju.

Naše stališče

Tudi nasproti tržaškemu komunizmu je naše stališče jasno in odkrito. Kot smo se borili proti njemu dosedaj, ko se je skrival pod slovenskim narodnim pra-

ščem, tako se bomo borili proti njemu v bodoče, ko je prisiljen odvrči od sebe krinko narodnosti in slovenstva. Ta krinka je padla in slovenski narod ima na tem ozemlju priliko videti, kje in kdo so boreci za slovenske pravice in kje so njihovi nasprotniki.

Naj ne bo nihče presenečen, ako se bodo tržaški slovenski komunisti nekoga dne izneverili celo zahtevi po Svobodnem tržaškem ozemlju. Pri ljudeh, ki ne mislijo s svojo glavo in po svojem prepričanju, ki so slepo orodje v rokah raznih »FORMOV« in menjajo svoja mnenja od dneva v dan, pri takih ljudeh je vse mogoče.

Slovensko demokratsko gibanje pa ostane na svoji stari črti. Kakor je bilo zvesto svojim načelom in svojemu narodu doslej, tako se bo borilo za uresničenje postavljene programa in za pravice našega naroda na tem ozemlju še naprej, vse do končne zmage!

Pozdrav slovenski zastavi

Zaključek dr. Agnelettovega govora so zborovalci sprejeli z navdušenim odobravanjem. Komaj se je vzklonilo nekoliko pozleglo, je domačin Ivan Terčon, ki je ves čas vodil shod, dal besedo predsedniku SDZ za Goriško dr. Avgustu Sfiligoju, ki je prinesel pozdrav zavednih goriških slovenskih demokratov. Kratke besede dr. Sfiligoja, v katerih pa se je odkrivalo vse zavedno srce slovenskega borca, so našle tu čustveno vrhunec celotne prireditve. Vihar, ki ga je sprožil s svojim temperamentnim izvajanjem, se dolgo ni hotel poleči. »Veseli sem in srečen, ko vas vidim zbrane v tako lepem številu pod okriljem slovenske zastave — toda slovenske zastave brez rdeče zvezde... Pozdravljena, ti lepa in čista slovenska zastava, pod katero so se vedno zbirali pravi zavedni Slovenci, pod katero smo se borili in ostali, pod katero se spet zbiramo in borimo za svoje pravice in pod okriljem katere bomo tudi zmagali.«

Pozdravu dr. Sfiligoja se je nato pridružil tudi drugi predsednik SDZ za Goriško, urednik Polde Kemperle, ki je razvil nekaj misli, katerim so prisotni s pozornostjo sledili in jih večkrat s ploskanjem odobraval.

Kmet in delavec si z znojem služita kruh in zmagujeta

Kmet ljubi svojo kmetijo in je predan svoji zemlji. Nikdar ne bo dovolil, da bi mu lenuhi delili to, kar si je krvavo pridobil. Kmet mora biti na svoji zemlji samostojen gospodar, ki samostojno razpolaga ne samo s svojo zemljo, ampak tudi s svojimi pridelki. Svobodna in gospodarsko trdna kmetija je predpogoj za zdravo in trdno kmetjsko družino. Kér pa so naše kmetije majhne in zato nedeljive, je treba nadstevilno kmetjsko prebivalstvo usmerjati v pomorstvo, v industrijo in trgovino. Kmetijske šole naj nudijo kmetjskemu prebivalstvu potrebno strokovno izobrazbo. Naša moč je v kmetjskem združništvu. Toda to združništvo mora biti prostovoljno združenje svobodnih kmetov, ki zadruga sami upravljajo v korist kmetjskega stanu, ne pa v korist političnih strank.

Drugi stebel našega naroda je delavski stan. Zahtevamo, da se socialno vprašanje reši na podlagi socialne pravičnosti. Vestno in pravično je treba odmeriti zaslužek za opravljeno delo, tako da se zajamči vsakemu človeku, ki ni delomržen, za dostojno življenje njega in družine zadostni dohodek, v onemoglosti in starosti pa potrebni dohodek za življenje s pomočjo socialnega zavarovanja.

Zivljenjska raven vseh, zlasti

„Ponosni smo, da živimo od dela naših rok“

Naslednji govornik je bil Jože Kralj, kmetovalec iz Slivnega. Spoštovani gospodar, poznan v vsej okolici, je s svojimi besedami, jasnimi in določenimi, približal tiste zlate resnice, ki so bile vedno vodilo našega ljudstva, naših kmetov in delavcev. Zborovalci so z iskrenim odobravanjem prekinjali njegova izvajanja, ko je govoril:

Slovenski narod je narod kmetov in delavcev. Mi se ne sramujemo svojega porekla. Ponosni smo, da živimo od dela naših rok. To pa še ni dovolj! Danes lahko slovesno in javno izjavimo, da smo demokratski kmetje in delavci. Naša hrbtnica ni klonila, ko sta strahovala Evropo Hitler in Mussolini. Ni klonila pod težo silnih davkov, ki jih je požiral vojaški stroj obeh zgodovinskih bedakov. S figo v žepu smo se smejali geslom, ki so jih slikali po naših vaseh: *Mussolini ha sempre ragione, Duce, tu sei tutti noi.* Mussolini in Hitler sta odšla, mi pa smo ostali.

Obema norcema pa so sledili še večji. Spet so pleskali po zidovih naših hiš, po cestnih kamenih nova gesla: *Kdor ni z nami, je proti nam*, in podobno. Spet sta držala kmet in delavec figo v žepu.

Tudi pri nas so nekateri nasledili. Neumno pa bi bilo misliti, da bi šel primorski človek do kraja na led. Izkušnje so ga izmodrile. Videl je, da so prve in druge napise slikali po zidovih isti ljudje. Bili so to lenuhi, pijanci, kvartaci, zapravljevci in delomržeži, najslabši del našega naroda, ki so iz golega koristolovstva čez noč zamenjali črno srajco z rdečo šerpo. Mi smo gledali, se čudili, majali z glavo in vztrajno čakali. Saj znamo čakati.

Mi, delovni ljudje, ne trpimo poizkusov in praznih besed. Mirno gledamo na vse, kar se godi okoli nas in gremo svojo pot, ki sta nam jo določila Bog in narava. Podirajo se države, padajo visoke glave, krhajo se nauki Marxa, Lenina in Stalina. To pa nas ne moti. Mi gremo naprej po svoji poti.

Demokracija je samo ena

Po vojni smo povsod slišali besedo demokracija. Razumeli pa smo, da obenem ne more biti več pravih demokracij, kakor ne more biti več kot ena resnica. Dobra demokracija, to je demokracija, kot jo pojmujejo mi, pa je le tista, ki pomeni priznavanje svobodne kmetove in delavčeve vloge v človeški družbi. Kmet in delavec morata sodooločati pri vseh javnih upravnih in upravnih telesih, ki sklepajo o političnem, gospodarskem, socialnem in svetnem življenju državljanov.

Z veseljem ugotavljamo, da se naše kmetjske in delavske zahteve krijejo z načeli Slovenske demokratske zveze, ki je sklicala današnje zborovanje. Prepričani smo, da bo SDZ tudi praktično delovala za uresničenje naših zahtev. Zato lahko trdno računamo na našo podporo in pomoč.

Pozivam slovenske kmete in delavce, da v teh odločilnih dneh v zgodovini slovenskega naroda trdno strnejo svoje vrste okrog SDZ, ki nam je porok, da bomo uspeli v svoji socialni, gospodarski in politični borbi za pravice slovenskega naroda na našem o-

zemlju.

Besede Jožeta Kralja so vžgale dolgočasno odobravanje. Bila je izpoved človeka o stvarih, kot jih čuti danes na Tržaškem vsak kmet in delavec, ki sta videla, da so besede in gesla na oni strani železne zavese le prevara, resnični položaj kmeta in delavca pa najhujše suženjstvo, odkar so minuli tlačarski časi.

„Tovariš strah“ je mrtev

Ko se je poleglo odobravanje, ki ga je s svojimi besedami žel Jože Kralj, je dobil besedo tajnik SDZ za STO dr. Vesel. Njegova izvajanja so zborovalci nešteto krat prekinjali z odobravanjem. Dr. Vesel je med drugim dejal:

Na prvem zborovanju zaupnikov našega demokratskega gibanja, ki je bilo 21. 12. 1947, sem izjavil, da to zborovanje pomeni, da je na Primorskem spet vstala demokracija, in sicer organizirana demokracija. Danes pa vam izjavljam: to naše današnje javno zborovanje pomeni, da je mrtev — tovariš strah.

Govornik je nato v jasnih izjavah pokazal, kje in kdaj se je rodil ta »tovariš«: pojavil se je v vsej svoji tragičnosti leta 1917, ob obalah ruske reke Neve, ko je izbruhnila velika ruska revolucija, ki bi morala prinesiti temu narodu osvobodjenje od despotizma, človeško solidarnost in demokracijo, ki pa se je je zaradi vojne izčrpanosti naroda polastila neznanu klika, ki ni imela nobenih moralnih obzirov. Vzpostavila je despotizem terorja, samo da bi prišla na oblast in da bi tudi za ceno nasilja in milijonov žrtev na oblasti ostala. To klico teroristov, ki po veliki večini sploh niso bili Evropejci, je podpiral nemški generalni štab, ki je v plombranem vagonu prepeljal v Rusijo nekaj komunističnih fanatikov z Leninom na čelu.

Ta klika je predstavljala le manjšino in ni imela ničesar skupnega z borbo ruskega ljudstva za svobodo in demokracijo. Revolucijo so spremenili v boljševiško revolucijo. Ta klika, ki je imela le maloštevilne pristaše, se je zatekla k goljufijam in nasilju, da bi izvedla na živem telesu ruskega človeka krvavi poizkus s totalitarističnim marksizmom.

Lenin je obljubil ruskemu kmetu zemljo plemičev, da bi ga pridobil za sebe. Ruski kmet, ki si je vedno želel le zemlje, je veroval obljubi in zgrabil za orožje. Toda po zmagi je boljševizem organiziral policijo in ga uničil. Poklaj je nad 10 milijonov kmetov, se polastil njim obljubljene zemlje ter jo spremenil v kolhoze.

Delavcem je boljševizem obljubil tovarne. Toda po zmagi je tudi njih oropal najosnovnejših človeških pravic. Milijoni delavcev danes ječijo v prisilnih delovnih in koncentracijskih taboriščih in umirajo kot sužnji. Stavko kaznuje komunizem s smrtjo. Delavec pod komunistično oblastjo ne sme zapustiti državne tovarne ter si izbrati boljše delo. Tako je danes ruski delavec suženj, lačen in gol.

Izobraženca je komunizem oropal svobode mišljenja; pod komunistično diktaturo je postal avtomat brez duše, v večnem strahu za košček kruha.

Komunizem se je zdaj nasilno polastil vseh slovanskih držav ter vzpostavil povsod enak sistem terorja, nasilja ter totalitarističnega izkoriščanja vseh slojev naroda. Ohromil je dobesedno vse življenje in mišljenje stotin milijonov ljudi.

Svet se je razdelil v dva bloka, v svet civilizacije in v svet anticivilizacije.

Ob obsodbi Tita

V trenutku navidezno največje moči komunizma pa je bruhnila v svet vest o izbruhu katastrofe v taboru anticivilizacije. Jugoslovansko KP so izključili iz železne komunistične internacionale, to je iz Kominforma, glavarje te komunistične partije pa proglasili za izdajalce in korupcioniste. To predstavlja prvi znak, da se ruši

v prah črna moč strahu, s katerim so komunisti terorizirali ljudi.

Kaj je povzročilo ta razkol v svetu marksističnega terorja? Nekateri mislijo, da so obupne gospodarske razmere, v katere je komunizem pahnil Jugoslavijo, prisilile komunistične gospodarje v Jugoslaviji, da so se postavili po robu gospodarskemu izmozgavanju s strani Sovjetske zveze.

Mi pa smo mnenja, da je predvsem prirojeni narodni ponos in prirojeni čut neodvisnosti slovenskega, hrvaškega in srbskega naroda — čeprav doslej izražen le v obliki pasivnega odpora — privedel do takega viška, da je prisilil Tita, da je začel razmišljati, kako bo sebi in partiji rešil življenje ter je zato šel po poti, ki jo je Moskva zdaj obsodila.

V vsakem primeru pa drži, da je v Jugoslaviji nastal politični položaj, ki bo imel odločilni vpliv na bodočnost Jugoslavije in mogoče vse Evrope.

V vsakem primeru drži, da so ti dogodki v Jugoslaviji dokazali, da moralne sile svobode, človečnosti in demokracije v jugoslovanskih narodih niso umrle, ampak da živijo in aktivno delujejo ter s svojo težo vplivajo na dogodke tudi proti volji in proti prvotnim namenom in načrtom oblastnikov.

Porazen vpliv pa je imel po drugi strani ta razvoj na tukajšnje pristaše internacionalnega komunizma. Komunistična partija, SIAU in OF so preko svojih časopisov »Il Lavoratore« in »Primorski dnevnik« zavzele stališče proti Titu.

Ti vdani služabniki Tita in njegove »ljudske oblasti«, ti lažnivi branilci slovenstva in slovanstva so se z rekordno hitrostjo postavili v službo Togliattijevega Kominforma. Vse to dokazuje, kako lažniva je bila vsa njihova propaganda in kako smešno je govorjenje italijanskih strank o »slavovkomunizmu«. Pozabili so celo na zahteve po »Svobodnem« tržaškem ozemlju ter uporabljajo od zdaj namesto STO samo TO.

In ti ljudje se nas upajo označevati z izdajalci, poleg tega pa še s hlapiči anglo-ameriškega imperializma? Vsak komentar je odveč.

Za STO, osnovne pravice in pravičen sporazum

Naša borba za pravice našega ljudstva in za osnovne demokratske svobode, ki smo jo začeli, gre uspešno naprej. Nadaljevali jo bomo do zmage, ker gre za svobodo in kruh našega naroda.

Kot smo že večkrat poudarili, zahtevamo obstoj Svobodnega tržaškega ozemlja, ki edino lahko jamči svoboden razvoj slovenskega in italijanskega prebivalstva ter mirno sožitje med obema narodnostima. V sporazumu z Jugoslavijo in Italijo bi bilo treba Svobodno tržaško ozemlje še povečati, da bi tako postalo gospodarsko samozadostno. To ozemlje, ki bi bilo carinsko povezano z Jugoslavijo in Italijo, bi lahko postalo zvezni most med obema narodoma.

Nikdar to ozemlje ne sme postati nova Alžacija in Lorena med Italijani in Slovenci. To bi povzročilo krvave vojne med obema narodoma, kar bi dovedlo do obubožanja in izkrvavitve obeh narodov. Zato pozivamo vse Slovence in Italijane, ki jim je pri srcu usoda domovine, in ki ljubijo mir, da stojijo na straži proti hujskačem. Poudarili smo že, da smo za pameten sporazum z našimi sosedi italijanskimi narodnostmi na temelju narodne, jezikovne in upravne enakopravnosti ter svobodnega razvoja obeh narodov. To slovesno izjavo smo dali brez vsakih pridržkov.

Zal, da nismo dobili pravega odziva na to našo ponudbo. Ne trdim, da je nismo dobili od Italijanov in Tržačanov, ampak od tistih strank, ki o sebi trdijo, da predstavljajo Italijane v Trstu. Te stranke nadaljujejo s usodno politiko sovražstva, namesto da bi se vsaj malo potrudile, da bi nas razumele in nam popravile škodo

in krivice, katere nam je prizadel...
jal fašizem, ki nas je oropal imetja, nam vzel vse svobode, nam uničil šole...

To je zmotna in hujskaška politika, ter je ne bi smeli zagrešiti prava tisti, ki so prejeli stotine milijonov dolarjev pomoči od plemenitega ameriškega naroda.

Smo za sodelovanje

Mi pa kljub temu ne izgubljam živcev. Prevelikega, temeljnega pomena je odkrito sodelovanje in mirno sožitje med Slovani in Italijani na Svobodnem tržaškem ozemlju...

Z večkrat smo poudarili in ponovno poudarjamo, da smo pripravljene lojalno sodelovati v Zavezniško vojaško upravo v interesu vsega prebivalstva Svobodnega tržaškega ozemlja.

Skušali smo osvetliti in dokazati naše osnovne pravice z vrsto dokumentiranih in konkretnih spomenic, ki so vsebovale naše predloge in zahteve od obrambe naših kulturnih pravic do vrnitve našega imetja in zaposlitve sorodjakov...

Močno odobravanje je pozdravilo govor dr. Vesela ter njegova programska in praktična izvajanja.

Po zborovanju

Besedo je povzel spet domačin Ivan Terčon. Zahvalil se je govorniku, zahvalil pa tudi vsem udeležencem ter zaključil lepospeli zbor SDZ. Pozval je ljudi, naj odidejo na prostor za okrepčilo, naj pa ostanejo skupaj, se med seboj seznanijo ter izmenjajo misli.

Zbrani pa niso takoj zapustili zborovališča. Zgrnili so se in z mavhinskega trga je zaorila narodna pesem. Potem so se uredili v sprevod ter na čelu s harmonikarjem odšli na drugi konec vasi, kjer se je razvila nepriljudna zabava. Ljudje so posedli tudi kar po travniku, se zbirali v gručice, navezovali poznanstva, vmes pa se je čez Kras razlegla naša lepa pesem. Zelo vneto so se pozicali naši Nabrežinci, ki so bili ves čas naravnost neumorni. Proti večeru so se zborovalci začeli razhajati.

Niti najmanjši, omembe vredni incident ni kalil tega slavnostnega dne in zborovanja, ki ostane našemu narodu na Krasu in nam vsem v najlepšem spominu.

Tito - nacionalist? POLITIČNI OBZORNIK

Ko so Sovjeti Tita izobčili iz Kominforma, je mnogo preprostih ljudi verjelo, da se je to zgodilo zaradi tega, ker sta se Tito in njegova partija odpovedala internacionalizmu ter se postavila v svoji politiki na jugoslovansko nacionalno stališče. K temu pričanju je precej pripomogel tudi tisk, ki dogodke pogosto presoja površno, preprosto in brez poznavanja komunizma.

Ta sodba je docela zmotna. Najhujši greh, ki ga Kominform v svoji obtožbi očita Titu in jugoslovanski komunistični partiji, je njun domnevni »nacionalizem«. Po komunistični praksi je nacionalist vsakdo, ki se čuti prej n. pr. Slovenca kakor komunist; vsakdo, ki koristi lastnega naroda poštenje bolj kakor koristi svetovnega komunizma in Sovjetske zveze.

Tito in jugoslovanska komunistična partija očitka nacionalizma res nista z ničemer zaslužila. Rdeči internacionalizem in Sovjetska zveza nista imela poslušnejših in bolj vnetih hlapcev, kakor so ravno jugoslovanski komunisti. Tega se dobro zavedajo tudi gospodarji Kominforma. Tita so tega greha obdolžili samo zato, da bi ga laže spodnesli. Spodnesti ga pa hočejo, ker se je v svoji domišljivosti hotel primerjati s Staljinom in postati mali bog mednarodnega komunizma. Toda v komunistični veri je bog samo eden in ta sedi v Moskvi. Kdor sodi drugače, je odpadnik, je heretik. V internacionalizmu se odpadniku reče nacionalist.

Tito in njegovi se tega dobro zavedajo. Zato se nobene obtožbe ne branijo tako vneto, kakor se branijo očitka, da so postali nacionalisti. Na vse štiri vetrove prisegajo, da so bili, da so in da bodo ostali internacionalisti, to je, komunisti, ki se na svoj narod in na njegove koristi poživljajo. Tita se je zaradi tega svojega internacionalizma odpovedal vsem svojim nekdanjim »nacionalnim« zahtevam. Odpovedal se je Trstu — ker so tako zahtevali koristi mednarodnega komunizma. Umolknil je zaradi Koroške — ker so tako velevali sovjetske koristi. Odpovedal bi se tudi Beogradu, če bi to kazalo Sovjetom in bi bil mož še v njihovi milosti.

Da je Tito ostal komunist in internacionalist tudi po izobčenju, najlepše pričajo uradni odgovori jugoslovanskega komunizma na obdolžitve Kominforma in tujih komunističnih partij.

Centralni komite komunistične partije Jugoslavije pravi v odgovoru na obsodbo Kominforma takole:

»Enotnost (mednarodne) komunistične fronte... temelji... na

dejstvu, ali je politika neke partije dejansko internacionalistična... CK KPJ... odločno zavrača obtožbo, da je prišla komunistična partija Jugoslavije na pozicije nacionalizma. Z vso svojo notranjo in zunanjo politiko, zlasti pa s svojo borbo med narodno-osvobodilno vojno... je KPJ dokazala prav nasprotno.

Dokazala je torej, da je vedno bila internacionalistična in da je koristi komunizma ter sovjetov vedno predpostavljala koristim jugoslovanskih narodov!

Po shodu v Mavhinhah

O shodu Slov. demokratske zveze v Mavhinhah se je rzpisalo časopisje vseh barv. Nekateri listi so prinesli objektivna poročila, drugi pa se je zdelo, da morajo predstaviti shod po svoje. »Lusnedic«, »Voce libera« in »Messagero« so napisali, da so komunisti napadli zborovalce, da so prekinili in razbili shod. To poročanje je popolnoma napačno in krivo in plod domišljije. Shod se je vršil v popolnem miru in redu, brez najmanjših motenj in incidentov. Par pokvarjenec je sicer prišlo v neko mavhinsko gostilno pet »Bandiera Rossa«, da s tem dokažejo na licu mesta kako »narodno zavedni« so, toda iz gostilne se sploh niso upali. Proti večeru, ko so se zborovalci že razhajali in ko so naši ljudje očitali z vso pravico dveh komunistom, da so bili pod Mussolinijem najhujši fašisti in »skvadristi«, je prišlo do dveh nepomembnih osebnih prerekaj, katerim je policija napravila takoj konec.

Spomenik dostojnega pisanja pa sta si vsekakor postavila, po stari navadi, »Il Lavoratore« in »Primorski dnevnik«, enako tudi g. Pahor, ki je na komunističnem shodu v Mačkovičah (nad Dolno), z uro v roki dajal duška svojemu srdu in onemogli jezi radi zborovanja Slov. dem. zveze v Mavhinhah in s svojim govorjenjem dajal poguma tam zbrani poparjeni komunistični fratellanci, ki ne najde poti iz zagate, v katero je prišla radi spora med Titom in Staljinom.

Ogromen je odmev slovenskega zbora v Mavhinhah. Na stolne novih naročnikov na »Demokracijo« iz naših ponosnih kraških vasi so za to najboljši dokaz. Samo iz ene vasi je prišlo 67 novih naročil. Tako narod svoje prebujenje slavi...

Pozivamo vso slovensko javnost, da sledi zgledu našega zavednega naroda na Krasu in jo prosimo, da podpira z vsemi sredstvi slovensko dem. gibanje, ki se bori za slovenske narodne pravice in za človekovo svobodo in prostost.

Bevin o Nemčiji

Britanski zunanji minister Bevin je imel 4. t. m. govor, v katerem je izjavil, da ne more še nadalje prenašati, da bi Sovjeti skušali izstradati dva in pol milijona Nemcev in to iz zgolj političnih vzrokov. Bevin je ostro ožigosal sovjetsko postopanje v Berlinu, a je izrazil upanje, da bo končno le zmogala pamet. »Mi smo bili in smo še vedno pripravljene — je dejal Bevin — razpravljati o vprašanju. Mi dajemo zdaj izreden zgled organizacije in tem, da prevajamo v Berlinu potom letal na stotine in stotine ton koncentriranih živil. Ti prevozi se bodo v prihodnjih dneh še povečali in sovjetski namen, da bi izstradali Berlin, ne bo uspel. Upam, da bo vsakdo ohranil živce na mestu in da bomo končno vendar le prišli do tistega cilja, ki ga že več časa zasledujemo, to je do končne rešitve nemškega problema.

Bevin je nadalje izjavil, da je potsdamski sporazum vseboval temeljni pogoj, da je treba smatrati Nemčijo kot gospodarsko enoto. Vzhodno področje bi moralo dobavljati zahodnim industrijskim področjem potrebni živež, medtem ko bi zadevo o reparacijah obravnavali enkrat pozneje.

Po našem mnenju — je odločno poudaril Bevin — imamo mi vsi pravico biti v Berlinu. Na podlagi sporazuma smo umaknili svoje čete za 160 kilometrov nazaj na 640 kilometrov dolgi fronti in smo dovolili, da je to ozemlje zasedla Sovjetska zveza. V zameno za vse ozemlje smo se sporazumeli, da bodo vse štiri velesile zasedle in upravljale Berlin.

Volitve na Finskem

V političnem pregledu, kratko poročamo o izidu volitev na Finskem, kjer so doživeli komunisti občuten poraz. Zanimive so pripombe, ki jih je napisal k tem volitvam ugledni njujorški dnevnik, »New York Times«:

Izidi finskih parlamentarnih volitev kažejo, da so Finci trmasto odločeni, da ohranijo in še celo razširijo svojo neomejeno svobodo. Kljub temu pa ne smemo sprejemati izide teh volitev s prevelikim optimizmom, ker bi bilo to težka pogrška. Dejstvo je, da bo mala državica dihala po volitvah svobodnejše. Edi-

na izmed držav, ki je v sovjetskem območju, je pokazala svoje junaštvo s tem, da je zavrnila ideologijo, katera il je tuja. Res je sicer, da je ohranila svoje ustanove le zaradi sovjetske strpnosti. Nikdo ne dvomi, da bo Sovjetska zveza, ko bodo časi za to ugodni, odgovorila na te volilne izide in ta odgovor bo poln težkih groženj. Junaštvo pa, katerega je pokazala Finska, ne bo zaman. To junaštvo kaže edino pot, čeprav zelo dolgo, ki pelje do varnosti in svobode.

Namen Marshallovega načrta

Na Dunaj je prispel iz Pariza Averell Harriman, katerega je imenoval Truman za poslanika pri izvedbi Marshallovega načrta za pomoč Evropi. Na tiskovni konferenci je ponovno poudaril, da nimajo Združene države namena vsiliti svobodnim evropskim narodom kak poseben sistem vlade. Namen Združenih držav je le ta, da bi države, ki so pristopile k Marshallovemu načrtu, povečale svojo proizvodnjo. »Za nas je vseeno — je dejal — na kakšen način bodo vlade svobodnih držav skušale doseči ta povišek. Bili bi pa veseli, če

Slovo ob potovanju v tujino

Po raznih vaseh nabrežinske občine, ki se razprostira od Jamelj pa tja do Sv. Križa, je dobilo go splošno zavetišče precejšnje številosti naših družin in pregnance iz bližnje Brestovice, ki smo bili primorani zapustiti svoje domove po uveljavljenju nesrečne mirovne pogodbe.

Ne bomo navajali vzrokov, čemu in zakaj smo zapustili drage domove, mile kraje — hišice očetovo. — Preveč ve svet o tem in zaman se nam zdi grmaditi ta žalostna dejstva...

Prepolna so naša srca najsilnejših čustev. Nekaj pa moramo v tej uri slovesa izraziti in naši domači javnosti povedati: namreč, da čutimo brezmejno hvaležnost do onih rojakov v vseh teh bližnjih navzlic grožnjam raznih funkcionarjev! — Da, vsem hvala, prisrčna hvala! Pa najsi je obstajala ta vaša plemenitost tudi v eni sami šivanki, ali drugi malenkosti,

Kdor daruje »Dobrodelnemu društvu« v Gorici, Riva Plazutta 18/1, pomaga revnim in potrebnim, ki jim je življenje težko in včasih tudi obupno.

bi mogli vsem pokazati, na kakšen način so prišle Združene države, ki imajo približno eno šestino svetovnega prebivalstva, do tega, da proizvajajo skoraj polovico vseh industrijskih in poljedelskih potrebščin na svetu. S tem nikakor ne nameravamo hvalisati naš sistem svobodnega udeleževanja, a mislimo, da uspehi Združenih držav zaslužijo, da jih ostali svet preuči.

Harriman je imel številne razgovore z ameriškim in avstrijskim funkcionarji.

Stalin naš! Tito naš!

Krajevni odbori KP na Tržaškem (Opčine, Salež, Zgonik, Gabrovca itd.) so se postavili odločno proti Titu, in tako tudi »tovariš« Jaksetič, le »tovariš« Babič še niha in ne ve, za koga bi se odločil. V Centralnem komiteju tržaške KP je namreč glasovalo šest »tovarišev« za Kominform, štirje pa za Tita.

Tudi »tovariš« goriški komunisti so se razbili: Centralni komite se je odločil za Kominform, toda člani slovenskega pookla tega komiteja so se izjavili za Tita.

Tržaška OF je dala izjavo za Tita in tako tudi Demokratična (komunistična) fronta Slovencev v Gorici.

ali v mimoidočem pozdravu, ali v uradni naklonjenosti in pomoči, ali v javnih izrazih sočustva — vse nam je bilo v utehu in ostalo nam bo neizbrisno utisnjeno, rekli bi, kakor tetovirano v najbolj globljih srčnih spominih. Najprišrečnejša zahvala izrečno onim, ki so naše gorje ob slovesu delili s solzami v očeh. Da, zahvala in hvaležnost, ki jo more izraziti edino le srce človeka, kadar se v njem od žalosti trgajo čustva, ko se proti tujim krajem pelje mimo rojstne vase ter joka in zdihuje: »Mati, mati moja, mati!« — in peklenska vrata Titovega pekla ne čutijo zdihov, da bi se za trenutek odprla in dala možnost kaj očemu izseljencu, da bi se enkrat objel svoje drage... Da, kakor hladilni balzam na pekočorano, tako so, dragi rojaki, vaše rosne oči vplivale na našo žalost.

Oprostite, da vaših imen ne navajamo; to pa zato, ker vemo, da bi vas s tem postavili za tarčo, v katero bi na slepo izsipali svoj bes razni, v šumi diplomirani laži — ministri.

Bodite nam pozdravljeni v pričanju na skorajšnje svidenje v svobodni domovini!!!

Pri cesarju Titu v gosteh

Sviciarski neodvisni tednik »Die Wochenzeitung« priobčuje pod zgornjim naslovom naslednji zanimivi sestavek:

Evropski tisk s posebno pozornostjo piše o razmerah v Titovi ljudski republiki. Iz vseh teh poročil si človek počasi ustvari precej dobro sliko o tem, kaj se tam dogaja. Ta slika pravi, da vlada v Jugoslaviji neusmiljena diktatura. To je dežela prenapetega militarizma in pasje poslušnosti, kjer svoboden človek sploh ne more dihati.

Ta poročila so seveda tren peti komunističnim listom. Kaj naj komunistična propaganda proti temu ukrene? To vprašanje je bilo zanjo posebno važno pred zadnjimi dogodki v Beogradu, ko je Titova Jugoslavija bila vsemu evropskemu komunizmu še vzgled demokracije, napredka in blagosatnja. Običajne uradne hvalice na maršala Tita, na njegove socialne pridobitve, na bajno produkcijo v njegovi industriji, na petletko, na splošno zadovoljnost in blagor, na nove tramvaje in podobno ne prepričajo žive duše več.

Zato so zadnje čase, to je, preden je Tito padel v nemilost, začeli prikriti, neuradni komunistični listi priobčevati o Titovini in o njenem maršalu tako imenovano »nepristranska« poročila. Njihov namen je bil, da bi za to novo demokracijo in njene ne posebno priljubljene nosilce pridobili nezaupljivo evropsko meščanstvo. Med številnimi takimi »nepristranskimi« popisi je posebno zanimiv eden, ki govori o pojedini pri Titu. Iz njega dobimo dokaj točno sliko, kako žive in kaj si vse privoščijo današnji jugoslovanski rdeči oblastniki, med tem ko ljudstvo strada ob pičlem koruznem kruhu, vodi in prisilnem delu. Ker je bil rdeči častnikar, ki to pojedino popisuje, sam pri Titu v gosteh in je torej gotovo na liniji, ni moči dvomiti o resničnosti njegovega prikaza, ki pravi:

»Pri vseh vratih stoje livrirani služabniki in čakajo zapovedi. Nazadnje napači trenutek, ko goste povabijo, naj se malo pokrepčajo in posvečijo. Med gosti so generali, ministri in drugi Titovi dostojanstveniki.

Steklena vrata se odpro in general s partizansko nebrzdanostjo vderejo v salone. Služabniki se jim šibko upirajo, a to dosti ne pomaže. Za lačnimi vojskaki pristisnejo mladi, krepki ministri, nato pa trop mladih žensk v belih večernih oblekah, ki so podobne kopalnim plaščem in nočnim srajcam. Ta bitja so žene generalov in ministrov. Enako hlastno kakor moški planejo k dvema, po petnajst metrov dolgima mizama ter občudujejo dragoceni sverški porcelan ter starinsko angleško posodje z zgodovinskimi slikami. Generalke si te slike po krožnikih in pladnjih razlagajo ter iščejo nadaljevanja na drugi mizi.

Jedilnica se iskri v zlatu in kristalu. Na damastnih prtih, belih ko sneg, vidimo angleške glavice, ki prestrašeno gledajo — najbrž jih je strah robatih generalskih rok.

Te robate roke pohlepno grabijo po jedeh, da težko srebro žvenketaje leti po tleh. Njegov žvenket preglša zvoke godbe, ki igra nepozabni valček »Ob lepi, sinji Donavi...« Hrušč je nepopisen. Krepki glasovi generalov prevpijajo vse.

Nazadnje pride v dvorano še nekaj tujih diplomatov, ki skromno posedejo po vseh štirih kotih

Vsi drugi gostje pa se gnetejo ob mizah.

Tisto, kar je na mizah, človeka spominja na pojedine iz tisoč in ene noči. Vsega je v naravnost zapravljenem obilju. Naštel sem nič manj ko trideset pečenih prašičkov. Počivajo na srebrnih pladnjih in kažejo tisti otožni pogled, ki ga poznamo z dolgih diplomatskih posvetov. Celi pečeni kozličiči in jančiči kleče v velikanskih skledah, ko da je to samo po sebi umevno. Postrežjo nam z osemdeset različnimi predjedmi. Poleg tega so na mizi gore ostrig, ploplave majoneze z raki, dvesto prekrasnih velikih dalmatinskih jastogov, okusni morski pajki, jergulje, debele kakor klopotace, zlatorumeni jesetri iz Donave, na desetine ribjih vrst, nalahno krvave volovske četrti, skleda s kurjo obaro, pečeni kopuni, paštete iz golobjega mesa, iz gosjih jeter, pudingi, divjačina na ražnju, špargljevi vršički, surovega masla na kilograme, omake vseh vrst...

Človek se čudi vsemu temu. Jugoslovanski kolega vpraša, naj uganem, koliko je vse to veljalo. »Milijon dinarjev!« rečem kar tako. »Kje neki! Niti beliča ne! Brž ko naši kmetje in ribiči slišijo, da prireja maršal pojedino, mu pošljejo v dar vse, kar imajo

dobrega. Kmetje in ribiči, ki so se borili z njim, niso pozabili lakote, katero so trpeli po hribih z njim vred.

Ko so razodeli skrivnost, kako človek najbolj praktično priredi tako pojedino, bi bilo greh vprašati, kaj se zgodi s tistimi kmeti in ribiči, ki ne dajo prostovoljnih prispevkov za trideset metrov dolgo maršalovo mizo...

Lakota junaških generalov je vprav partizanska. Pečene prašičke razkosavajo s prav tako ihto, ko da bi se borili zoper neusmiljene SSbataljone. V čelnem naskoku se zaženó na pastete in uničujejo jastoge, ko da bi metali steklenice bencina pod sovražni kove tanke. Med ostrigami povročajo razdejanje prav tako hladnokrvno, kakor so nekoč pobijali četnike. Ptice, pečene na ražnju, uničujejo po stari, preskušeni gveriljski taktiki...

Potem pride na vrsto pijača. Oddelek natakarkjev sopihaje vlačiče dolgovrate steklenice v nepreglednih množinah. Podoba bojišča se spremeni. Oficirji prepustijo obloženo mizo heroizmu ministrov, ki zdaj lahko pospravijo, kar je ostalo vojski. Začno klicati natakarkje: »Hej, tovariš natakark! Začne se pravo homersko popivanje s tokajcem, bordójem,

frascatijem, cherryjem, šampanjcem in žganji, ki prevrnejo tudi najmočnejšega Srednjeevropeca.

Generali pijejo na prvo, drugo, tretjo, četrto, peto ofenzivo. Pijejo na zdravje Tita, na zdravje nove Jugoslavije, petletke, socializma in madžarskih gostov. Pijejo po madžarski šegi. Za vsako zdravico razbijejo vse kozarce. Oskrbnik zaradi tega iz previdnosti daje ob takih prilikah na mizo samo kristal druge vrste...

»Die Wochenzeitung« končuje ta popis z naslednjimi stavki:

»Kdaj in kako se je pojedina na dvoru cesarja Tita nehala, tega zgovorni tuji častnikar ne pove. Tudi ne navaja natančnejših podatkov o tem, kolikokrat na mesec »stari« takole po proletarsko gosti svoje zveste oprode. Toda iz vsega popisa je videti, da ti sestanki in spomini na nekdanje čase pomanjkanja v vojni dobi niso prav redki.

Tako živj jugoslovanski diktator in njegovih zvesti v času, ko jugoslovanski narodi trpe tako stisko in pomanjkanje, kakor še nikoli v svoji zgodovini. Ni čuda, da je to paševanje bilo odveč celo dosedanjim Titovim gospodarjem v Moskvi, pa so mu poskusili narediti konec...

K VPRAŠANJU DRŽAVLJANSTVA

O vprašanju državljanstva, ki je nastalo, ko je stopila mirovna pogodba v veljavo, smo že parkrat pisali v našem listu. Ker pa Jugoslavija kakor Italija tolmačita določila mirovne pogodbe po svoje, moramo še enkrat spregovoriti v tej zadevi, ki postaja zelo pereča.

Člen 19. mirovne pogodbe pravi, da »postanejo jugoslovanski državljani tisti italijanski državljani, ki so 10. junija 1940. imeli svoj »domicilio« (bivališče) na ozemlju, ki se priključi k Jugoslaviji. Le tisti italijanski državljani, katerih običajni jezik je italijanščina, imajo pravico optirati za jugoslovansko državljanstvo v času do 15. septembra 1948.

Člen 20. mirovne pogodbe pravi, da italijanski državljani, katerih »domicilio« (bivališče) je na italijanskem ozemlju, kakršno je ostalo po mirovni pogodbi, in katerih običajni jezik je slovenščina ali hrvaščina ali srbsčina, imajo pravico optirati za jugoslovansko državljanstvo v času do 15. septembra 1948.

Predvsem povemo, da stoji v mirovni pogodbi beseda »domicilio« (čl. 19), in ne »residenza« in »il cui domicilio si trova« (čl. 20), in ne »la cui residenza si trova«.

Italijanska zakonodaja loči pojem »domicilio« od pojma »residenza«. »Domicilio« je po čl. 43. italijanskega civilnega zakonika tam, kjer si kdo postavi glavni sedež svojega delovanja in poslov (sede principale dei propri affari e interessi). »Residenza« pa je po istem členu tam, kjer ima kdo svoje običajni bivališče (»la residenza è nel luogo in cui la persona ha la dimora abituale«). »Domicilio« nekega trgovca, ki ima trgovino v Gorici, recimo na Korzu, je prav tam, kjer je sedež te trgovine. Če ta trgovec stanuje v Gorici, ločeno od trgovine, je njegova »residenza« tam, kjer stanuje. In če ima trgovino v Gorici, stanuje pa n. pr. v Mirnu ali v Solkanu, je njegova »residenza« v Mirnu, odnosno v Solkanu.

Da se po čl. 19. in 20. mirovne pogodbe mora razumeti »domicilio« in ne »residenza«, priča že samo dejstvo, da pogodba rabi besedo »domicilio« in ne »residenza«, in da je prav italijansko zunanje ministrstvo objavilo 21. decembra 1947. v zvezi s tolmačenjem členov 19 in 20, da se za »domicilio« razume to, kar določa čl. 43 italijanskega civilnega zakonika in sicer »kraj, kjer je oseba postavila glavni sedež svojega delovanja in svojih poslov« (luogo ove la persona ha stabilito la sede principale dei suoi affari e dei suoi interessi).

Toda 24. aprila 1948. je goriška prefektura izdala okrožnico, v kateri pravi, da ji zunanje ministr-

stvo sporoča, da je jugoslovanska vlada objavila, da se pojem »domicilio« mora razumeti kot »stano bivališče«, torej ne kot to, kar določa člen 43. italijanskega civilnega zakonika.

Italija si je ta pojem seveda takoj rade volje osvojila, ker se bo na ta način lahko otresla tistih Slovencev, ki so 10. 6. 1940. izrekli svoj poklic v Gorici, stanovali pa v krajih, ki so bili priključeni k Jugoslaviji. Toda prizadejim svetujemo, naj se pritožijo na ministrstvo v Rim, in če bodo prejeli nepovoljen odgovor, pa na sodišče, ki je končno pristojno za odločitev v zadevi državljanstva. Niti Jugoslavija niti Italija ne moreta kršiti jasnega določila mirovne pogodbe.

Kar se pa tiče čl. 20, vztrajamo na trditvi, da ni vezan s čl. 19 in, da ne govori več o kraju bivanja na dan 10. 6. 1940, temveč rabi sedanj čas »kjer« »domicilio« se nahaja na italijanskem ozemlju (seveda na ozemlju, ki je ostalo italijansko po 15. septembru 1947, ko je stopila mirovna pogodba v veljavo). To pomeni, da tisti italijanski državljani, ki so se pred 15. septembrom 1947 umaknili iz ozemlja, ki je bilo priključeno k Jugoslaviji in se zatekli v Italijo, so in ostanejo italijanski državljani. Tu pride v poštev ne samo jasno določilo čl. 20, ampak tudi »soli ali pravica tal, to je: človek nosi državljanstvo tal (zemlje) na katerih živi in hoče bivati«.

Toda Italija nene sprejeti niti te razlage, ker meni, da bi sicer bilo preveč Slovencev na njenem ozemlju. Vendar so določila tudi tu jasna in prizadeti naj se zopet pritožijo prvo na ministrstvo, nato pa na sodišče.

V zvezi z opcijo pa povemo, da imajo pravico optirati za it. državljanstvo le tisti, katerih običajni jezik je italijanščina (lingua d'uso italiana). Naši ljudje pa so dvojezični, ker znajo vsi oba jezika in, ker tudi v obeh jezikih občujejo in so občevali v javnem in mešanih krajih tudi v zasebnem občevanju. Zato bi svetovali tistim, ki mislijo optirati, naj v prošnji navedejo, da govorijo oboje jezika (lingua d'uso italiana e slovena).

Ali ni morda res, da so naši otroci in dijaki morali samo v italijanske šole, ker je Italija sploh vse naše slovenske šole uknila? In ali ni res, da smo morali in še moramo vsi Slovenci posluševati se izključno samo italijanskega jezika v vseh javnih uradih in v zasebnih odnosih z Italijani, ki slovenščine ne razumejo bodisi v trgovinah kakor v družinskih stikih? Člena 19. in 20. ne govorita o jeziku, ki ga kdo rabi doma, v družini ampak na splošno.

In o narodni zavesti in čustvu tudi ne. Zato ne bo nobeden izdal svoje narodnosti in materinega jezika, če izjavi, da občuje v italijanščini in v slovenščini. Na tiskovni za optiranje, naj prizadeti dostavijo s peresom na kraju, kjer je tiskano »lingua d'uso italiana«, še sledeče: e slovena. Prošnji lahko priložijo tudi sodno izjavo štirih prič (izpričevalno listino) na prostem papirju in overovljeno, da sta njihova občevalna jezika italijanščina in slovenščina. Po navljamo in poudarjamo: člen 19. mirovne pogodbe ne govori o narodni pripadnosti in zavesti, ampak samo o občevalnem jeziku. Zato se ni treba bati kaknega narodnega izdajstva ali izločenja zaradi take izjave. Dokler bomo v stikih z Italijani homo morali vedno občevati z njimi tudi v italijanščini. In če bi čl. 19. mislil na »narodnost« in ne na jezik, bi rabil besedo »narodnost« ne pa »jezik«. Spominjamo, da so tudi nekateri visoki italijanski funkcionarji bili tega mnenja, da smo dvojezični (bilingui) in da imamo zato pravico do opcije.

Če jugoslovanske oblasti prošnji za opcije ne bodo ugodili, se bodo prizadeti lahko pritožili na vlado v Beograd v roku 14. dni

po prejemu sporočila o zavrnitvi prošnje. V pritožbi na vlado v Beograd bodo prizadeti lahko obširneje obrazložili in raztolmačili svoje jezikovno občevanje.

Končno moramo pojasniti še to, da tisti, ki so se 10. junija 1940 nahajali v inozemstvu, ali kjer koli izven ozemlja, ki je bilo priključeno k Jugoslaviji, so ostali italijanski državljani, zato naj napravijo vlogo na ministrstvo za potrditev državljanstva in če jim ne bo ugodilo (kar pa ne verjamemo), naj se obrnejo na sodišče.

K zaključku še to: »rezidenca« ali stalno bivališče se lahko dokaže tudi s pričami, ali z logičnim tolmačenjem, ne pa samo s potrditvijo občinskega urada, ker to potrdilo ni ravno nujno in izključno veljavno. Lahko je n. pr. kdo bil val 10. junija 1940. v Siciliji, v Rimu itd., ker je tam delal, služboval in živel, pa je zanemarljivo vpisati se v anagrafičnem uradu.

Tudi vztrajamo na zahtevi, naj vlada izda zakon za zopetno pridobitev državljanstva tistim, ki so ga po mirovni pogodbi izgubili, kakor je to že storila z zakonom od 26. 9. 1947 št. 1249 za tiste, ki so ga izgubili ker so postali tržaški državljani.

Vesti s Tržaškega

Osebnost

Na tržaški univerzi je doktorirala dne 1. julija iz prava profesorica Neda Abram, hči znanega slovenskega advokata. Mladi doktorici iskreno čestitamo!

Sv. Križ pri Trstu

Križani spadamo pod tržaško občino. Za vsako najmanjšo stvar moramo hoditi na tržaško občinsko upravo, kar pomeni za nas veliko izgubo časa in stroške, čeprav je Trst oddaljen samo 13 kilometrov. Svoječas je bilo vprašanje rešeno drugače: mesto in okolica sta bili razdeljeni na tako imenovane sektorje — delegacije. Sv. Križ je predstavljal IX. sektor in delegat, občinski uradnik, je imel svoj sedež na Proseku. Kasneje smo dobili vaške načelnike. Ti so posredovali med vaščani in tržaško občino ter delegatom. Ko so vaške načelnike odpravili, smo dobili zaupniškega delegata, toda tudi to ne za dolgo. Stvar se je uredila tako, da je moral hoditi k nam enkrat na teden delegat s Proseka. Ker pa svojega dela enkrat tedensko ni mogel obvladovati, je hodil k nam po dvakrat tedensko. Takšno je bilo stanje do druge svetovne vojne. V začetku vojne je stvar nato še nekaj časa šla, nato je delegat izostal.

Zdaj so minula že tri leta po vojni, toda zadeva še vedno ni urejena. Nimamo ne zaupnika, ne vaškega načelnika, ne delegata. Tudi Križani smo davkoplačevalci, zato želimo, da nam tržaška občinska uprava uredi uradovanje v domačem kraju, da nam ne bo treba za vsako stvar v Trst.

Stanovanjska kriza je tudi pri nas v Križu huda. Več primerov je, da morajo v eni sobi spat starši z odraslimi otroci obojega spola, poročena hči skupaj s starši ter še mnogi drugi težji primeri. Takšen položaj je nemogoče tako z moralnega kot s zdravstvenega stališča, vendar oblasti ničesar ne vidijo. Potrebno bi bilo sezidati večje stanovanjsko poslopje, kjer bi se nastanili vsi tisti, ki žive trenutno v takšnih nemogočih socialnih razmerah.

Končno bi omenili še eno drobtinico, ki pa je za današnji čas značilna. Prav sredi Sv. Križa je napisna deska naše policije. Na njej piše »Police Station Venezia Giulia«. V Sv. Križu smo doma sami Slovenci. Zaradi tega se nam zdi prav, če bi zagledali novo napisno desko, na kateri pa tudi ne bi stalo »Venezia Giulia«, ker smo, kot se nam zdi, na Svobodnem tržaškem ozemlju.

Vesti z Goriškega

SLOVENSKA PRIREDITEV NA TRAVNIKU

V nedeljo 11. julija ob 10. uri predpoldne bo v kino Vittoria na Travniku prireditev goriških slovenskih srednješolskih dijakov. Prireditev ima namen proslaviti zaključek šolskega leta. Naša šolska mladina vabi vse Slovence in Slovenke, da se polnoštevilno udeležijo te njene prireditve. Vstop prost, vstopnina po volji za šolski sklad.

Smrtna kosa

V 81. letu starosti je umrl za sebnik g. Ivan Ušaj, nekdanji goriški izvošček. Pokopali so ga v sredo 7. t. m. zjutraj. Prizadeti družini naše sožalje.

Zaključna sv. maša

Slovenske osnovne šole v Gorici so imele danes v petek sv. mašo za zaključek šolskega leta.

Kot pod fašizmom

Pred dnevi je prišel ugleden slovenski Goričan po uradnih opravkih na šolsko skrbništvo v urad g. Concilia. Gospod je bil v razgovoru z neko prijateljsko osebo in se ni zmenil za došleca. Ta je mirno sedel in čakal. Čez nekaj časa je stopila v sobo slovenska učiteljica, katero je čakajoči človek poznal. Pozdravil jo je in se zapletel z njo v razgovor o domačih, zasebnih zadevah. Njun razgovor je prekinil grom z jasnega: »Qui si parla soltanto italiano!« — Brez pripombe samo ugotavljamo: ali ni bil ta grom odmev nekdanjega divjega fašističnega grmenja, ki je kot kričevičen režim doživel najstrahovitejši polom?

Odmevi

»Die Neue Zeit«, glasilo socialistov na Koroškem, je dne 2. t. m. prinesla obširen in stvaren izvleček našega članka »Koroška na novi poti?« od junija. »Die Neue Zeit« zaključuje svoj članek s temi besedami: »Tako »Demokracija«. Z zadovoljstvom ugotavljamo, da se slovensko govoreče prebivalstvo na Koroškem otresa tujih zavojevalcev in hoče, — kakor smo uverjeni, — na temelju absolutne državljanke zvestobe prevzeti vodstvo svoje usode v lastne roke.«

Listnica uprave

Opozarjamo ponovno naše cenjene naročnike v inozemstvu, da naročnino za list lahko plačajo po banki, ki ima zvezo z Italijo.

Prispevki za tiskovni sklad »Demokracije«

Krožek prijateljev iz T. mesečno 300, 300, 1000, 300, 500 = L. 2400; N. N. 500; Marija - Zigon 100 L.

Vsem iskrena hvala!

Zanimivosti

Varnost na morju

Dne 14. t. m. so po sedmih tednih razgovorov podpisali v Londonu predstavniki 33 držav nov mednarodni dogovor o ukrepih za varnost na morju. Dogovor pomeni velik korak naprej za večjo varnost človeškega življenja na morju. Važna novost obstoji v dejstvu, da so s tem dogovorom bile prvič določene točne določbe za tovarne ladje. Nekatere ukrepe, ki jih vsebuje novi dogovor, so sklenili po izkušnjah, ki so jih doživeli med vojno. Velika Britanija je pristala na to, da bo središče organizacije, dokler ne bo te funkcije prevzel mednarodni posvetovalni pomorski organ.

Proti komunistom

Japonska vlada pripravlja odlok, po katerem bodo odpustili iz državnih uradov vse članke komunistične partije ter vse filokomuniste.

Ameriški sindikalni voditelji v Nemčiji

Trije ameriški sindikalni voditelji, ki pripadajo največjim sindikalnim organizacijam Združenih držav, so nedavno odpotovali v Nemčijo, kjer bo njihova naloga sodelovati pri reorganizaciji nemških sindikatov ter napraviti iz teh organizacij živo silo, ki bo lahko aktivno sodelovala pri demokratični obnovi države. Skupina predstavlja sindikalno posvetovalno komisijo delovnega ministrstva za mednarodne posle in jo tvorijo Irving Braun, predstavnik za Evropo, Henry Rutz, predstavnik v AFL za Nemčijo, Michael Ross, ravnatelj mednarodnega oddelka CIO in Arnold Steinhilber od U. rada delovnega ministrstva za mednarodne posle.

Skupina bo ostala v Nemčiji kak mesec in stopila v stik z voditelji sindikalnih organizacij zahodne Nemčije.

Odgovorni urednik: Janko Simič
Tiska tiskarna Budin v Gorici

Calano giù dai monti...

V določenem italijanskem tisku beremo v zadnjem letu neprestano izpade proti vsemu, kar je slovenskega in v tej zvezi se več ali manj stalno ponavlja beseda »razza«, ki kot vse kaže noče opredeliti pojma plemena, temveč ima namen samo psovati (razza danata?). Ne bo napak, če ugotovimo določena dejstva — sebi v zadoščenje, drugim pa v premislek in v upoštevanje.

Razlika med nami in Italijani je velika, to je res: razlika v običajih, razlika v mišljenju, razlika v značajih, razlika v plemenskih znakih itd. Res je tudi, da nam zgodovina dokazuje, da ni med nami in njimi nikakih vezi, med tem ko nas vežejo s Furlani krvne vezi. Še celo kar smo pridobili od romanske kulture nismo vdobili od Italijanov, ampak so nam posredovali Furlani, kajti neposredne stike z Italijani smo imeli v vsej svoji zgodovini samo v okolici Gračca.

Vajeni smo, da nas in Furlane Italijani imenujejo drugorodce (allogeni), radi tega smo tudi mi upravičeni, da jih s svojega gledišča smatramo za isto. Prof. Giacomo

Acerbo, predsednik Consiglio Superiore per la Demografia, je trdil, da prebiva na celem apeninskem polotoku že nad 10.000 let mediteransko plemo (mediteransko = armenoidno). Okrog l. 2000 pr. Kr. so začela prodirati na polotok nordiska plemena, ki nikakor niso mogla vplivati na karakter mediteranskega plemena, pač pa so prinesla latinski jezik. Dalje trdi imenovani profesor, da se v Italiji govori lahko samo o mediteranskem plemenu in mediteranski kulturi, priznava pa izrecno, da tvorijo v tem izjemo prealske in severovzhodne pokrajine: torej tudi Furlanija in Primorje.

Dotaknili smo se Acerbove rasne teorije, ker omenjeno časopisje stalno goni svojo o rasi. Mi nimamo namena polagati kdo ve kake važnosti nanjo, kogar zanima naj o njej dalje razmišlja. Slovenci smo potomci nordisko-dinarskega plemena, nikakor pa ne mediteranskega.

O prebivalstvu našega ozemlja v prazgodovinski in predrimski dobi nimamo mnogo podatkov. P. Ducati je mnenja, da je del Umbrov, ki so vdrlj v Italijo okrog l.

1500 pr. Kr. ostal v gorah Julijskih alp. Z Balkanskega polotoka so prišli (okrog 1200 pr. Kr.) preko Timava v Italijo Veneti, ki jih Herodot šteje med ilirska ljudstva. Na našem ozemlju so imeli svoja gradišča n. pr. pri Sv. Luciji, Kobaridu, Stanjelu itd., kjer so našli njihova grobišča iz VIII. - IV. stol. pr. Kr. V tem času nekako so se med nje pomešali Velti, ali Galci ali Karni, ki so pridrlj iz današnje Francije. Tako je nastala keltsko-ilirska mešanica. Drugi so mnenja, da se Veneti in Karni niso medsebojno pomešali, temveč da je med njimi potekala meja vzdolž reke Livenze (Devoto).

Ker so Karni močno pritiskali na rimsko cesarstvo in so ga stalno ogražali, so Rimljani za obrambo ustanovili (l. 181 pr. Kr.) vojaško kolonijo v Aquileji (Ogleju). Iz Lacija so tu sem poslali 3000 kolonistov. Mesto se je naglo razvijalo in sklepamo lahko, da je bilo njegovo prebivalstvo po večini karniskega izvora. P. Mela piše, da so v mestu prebivali po večini »barbari«. Jezik, ki so tu govorili, je bila zmes latinščine in keltsčine, in nekateri zgodovinarji smatrajo ta jezik za pra-furlanščino. V tem jeziku je škof Fortunat (v IV. stol. pr. Kr.) razlagal v Ogleju evangelij. Furlanščina je torej neolatinski jezik, ki se je

razvil, ko o italijanščini še ni bilo niti sledu.

L. 452. so Huni razrušili Oglej in so pobili vse Rimljane, katere so zajeli; Karni so našli zatočišče pri sobratih v goriških gorah. Rimljani in Bizantinci, katerim se je beg iz Ogleja posrečil, so najprej ustanovili Grado (Grače), nato so se selili na otočje beneške lagune. Ko so Huni odšli so se Karni vrnili v dolino. Ogleja pa niso obnovili, ker se Rimljani, ki so zbežali v Grače, niso vrnili.

Po l. 469. so v Furlaniji vladali Ostrogoti in l. 586 so se pojavili Longobardi; za temi so v naše kraje prodirali Avari in Slovenci. Longobardi so obnovili utrdbe vzdolž svoje vzhodne meje (lines), ki je potekala od soteske pod Mužacem v okoliš Pušje vasj (Venezzone) pa čez Humin (Gemono), Rtin (Artegna), Neme (Nimis), Čedad, Krmin, Fara pri Gradišču tja k Stivanu (Panzano). V teh utrdbah so bile močne vojaške posadke. Do te meje je segala prvotna naselitev Slovencev. Po tej naselitvi je izginilo iz zgodovine Julijske krajine keltsko ljudstvo; začela se je slovenska doba. Nepravilno bi bilo misliti, da je s tem bila končana naselitev Slovencev. Paul Diacon, longobardski zgodovinar, priveduje, da so Longobardi v bojih (med l. 580 — 600) vjeli mno-

go Slovencev in jih naselili v furlanski nižini tja preko Tagliamonta (Tilmenta). Od tod slovenska imena premožnih furlanskih vasi, ki še danes izpričujejo svoj slovenski izvor, čeprav so italijanizirana. Ko je l. 774. Karel Veliki podjarmil Longobarde, so Franki še nadalje pospeševali naselitev slovenskih poljedelcev v furlanski nižini, tako, da je slovensko prebivalstvo še naraščalo.

Po roparskih vpadih Obrov v furlansko nižino, je ta ostala skoraj popolnoma uničena, posebno okolica Ogleja, Codroipa in Pordecona. Nemški fevdniki so ta ozemlja na novo naselili s Slovenci. Kasneje so Slovenci v Furlaniji prevzeli furlanski jezik: kljub temu, da je prebivalstvo Furlanije v dobrem delu slovenskega izvora, se je v XV-XVI veku povsod govorila furlanščina. Da pa temu ni bilo vedno tako nam neizpodbitno priča zgodovinar Marco Antonio Nicoletti (1536-1596) v knjigi: »Leggi e costumi dei Furlani sotto i d'clotto patriarchi di Aquileia«, kjer pravi: »Il linguaggio Schiavono nei villaggi era assai più in uso della friulapa favella«. Drugje pravi, da so Slovenci »radi peli v svojem jeziku pesmi o Kristusu, o svetnikih, o kralju Matjažu in drugih slavni junakov tega rodu«. Furlanski pesnik

Nicolo Morlupino pa je pred 1570. v furlanskem sonetu napisal besede, s katerimi Slovenci naročajo vino.

Czörnig piše, da so v XV. stol. govorili slovenski n. pr. v naslednjih naseljih: Gradiscuta pri Spilimbergu, Gradisca, Gorizzazzo pri Codroipu, Pocenico, Passiano Schiavonesco, S. Maria Sclabonica, Visco, Ivaniz, Versa Sclabonica, Jalmico, Dolizza, Driolezzo, Lonea, Poceco itd. Da so v Furlaniji govorili dolga stoletja po slovensko, nam dokazujejo tudi mnoge vase z imenom »Romansc«. V teh vaseh so živeli furlanizirani Karni obdani krog in krog od slovenskih vasi.

Mimogrede omenjamo, da izhaja ime Schiavoni od grškega »Sklabenoi«. Tako so imenovali v srednjem veku jugoslovanske sužnje, katere so Benečani kupovali od Turkov in so z njimi dalje prekopčevali v Benetkah na Riva degli Schiavoni. Ta plemeniti posel so Benečani izvrševali še v XVI. stoletju.

Predaleč bi zašli, če bi na tem mestu hoteli naštevati vse sledove slovenstva v Furlaniji. Celo v Vidnu samem še danes poznajo naselje »Doporet«, ki ni drugo kot naše: »Do porečja«.

(Konec prihodnjic).